

Економічні науки

УДК 330.3

Сігнатулін Максим Віталійович

кандидат економічних наук, виконавчий директор

Дослідницька агенція «Бізнес Девелопмент Груп»

Сигнатулин Максим Витальевич

кандидат экономических наук, исполнительный директор

Исследовательское агентство «Бизнес Девелопмент Групп»

Signatulin Maksym

PhD, CEO

Research Agency «Business Development Group»

Кривошесв Артем Вадимович

експерт-аналітик

Дослідницька агенція «Бізнес Девелопмент Груп»

Кривошеев Артем Вадимович

эксперт-аналитик

Исследовательское агентство «Бизнес Девелопмент Групп»

Kryvosheev Artem

Expert-Analyst

Research Agency «Business Development Group»

Лукінов Денис Євгенович

експерт-аналітик

Дослідницька агенція «Бізнес Девелопмент Груп»

Лукинов Денис Евгеньевич

эксперт-аналитик

Исследовательское агентство «Бизнес Девелопмент Групп»

Lukinov Denys

Expert-Analyst

Research Agency «Business Development Group»

**ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ СЦЕНАРІЇВ ПРОГНОЗУВАННЯ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ
К ПРИМЕНЕНІЮ СЦЕНАРИЕВ ПРОГНОЗИРОВАНИЯ
СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНА
APPLICATION OF THE SCENARIOS FOR FORECASTING THE
SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REGION**

Анотація. В роботі розглянуто сутність основних сценаріїв прогнозування соціально-економічного розвитку регіону. Проаналізовано їх головні характеристики та висвітлено особливості їх застосування в сучасних умовах регіонів країни. Визначені чинники впливу сценаріїв та обґрунтовані механізми їх впровадження в розробці регіональних програм розвитку.

Ключові слова: прогнозування, оптимально-реалістичний сценарій, консервативний сценарій, сценарій сталого розвитку, інноваційний сценарій.

Аннотация. В работе рассмотрена сущность основных сценариев прогнозирования социально-экономического развития региона. Проанализированы их основные параметры и освещены особенности их применения в современных условиях регионов страны. Определены факторы влияния сценариев и обоснованные механизмы их внедрения в разработке региональных программ развития.

Ключевые слова: прогнозирование, оптимально-реалистический сценарий, консервативный сценарий, сценарий устойчивого развития, инновационный сценарий.

Summary. The work considers the essence of the main scenarios for forecasting the socio-economic development of the region. Their main characteristics are analyzed and the peculiarities of their application in the current activities of the country's regions are highlighted. The factors

influencing the scenarios are determined and the mechanisms of their implementation in the development of regional programs are substantiated.

Key words: *forecasting, best-realistic scenario, conservative scenario, sustainable development scenario, innovative scenario.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку регіонів громади прагнуть до створення ефективної моделі прогнозу соціально-економічного розвитку, яка оснований на розробці найвідповіднішого сценарію, що залежить від поєднання внутрішніх та зовнішніх чинників, які впливають на регіон як на соціально-економічну одиницю. Вибір сценарію є одним з найважливіших етапів прогнозу, результати якого сформулюють план розвитку регіону на зазначену в ньому перспективу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі проблема вибору сценаріїв прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів висвітлена достатньо обширно, що обумовлено науково-практичною актуальністю запровадження програм сталого розвитку в рамках політико-економічних трансформацій в країні. Серед вітчизняних та іноземних дослідників можна виділити праці О.Ю. Кононенка, С.В. Матусяка, Н.Є. Аванесова, В.О. Шпильової, С.І. Головченка, В.П. Хорєва, С.А. Касперовича, А.А. Широ́ва, М.С. Гусєва, А.А. Янтовського й інших, в яких визначено основні закономірності структури програм прогнозу розвитку регіонів в рамках трансформації міжрегіональних економічних відносин та формування регіональної економіки.

Мета статті. Визначення основних сценаріїв прогнозу соціально-економічного розвитку регіону, їх головних характеристик та напрямів їх використання в регіональних програмах.

Виклад основного матеріалу. Стратегічна мета кожної територіальної громади, міста, області, полягає в формуванні головних

цілей соціально-економічного розвитку, які направлені на реалізацію наступних ключових факторів:

- Рівня розвитку та формування конкурентоздатних відмінностей тих галузей господарства, які функціонують в конкретних регіонах відповідно до історичних, географічних та інших чинників, що склались на цих територіях.
- Підтримки створення, розвитку та сталого функціонування нових індустрій та виробництв.
- Рівня соціального забезпечення населення та підвищення показника валового регіонального продукту на душу населення.
- Модернізації транспортної та енергетичної інфраструктури забезпечення регіону.
- Зміцнення довіри в суспільстві та соціальної справедливості, включаючи прозоре та ефективне функціонування інститутів влади та права.
- Створення інститутів розвитку, що забезпечують підприємницьку та інвестиційну активність.
- Взаємної ефективної внутрішньої (з іншими регіонами держави) та зовнішньої (із закордонними партнерами) інтеграції регіону (міста, області тощо).

Відповідно до пріоритетних задач кожного окремого регіону та його стратегій розвитку, а також рівня реалізації вищеперелічених факторів, застосовуються різні сценарії прогнозування соціально-економічного розвитку. Сценарій має відображати головну мету прогнозу, яка й задає напрям та темп дослідження, включаючи критерії оцінки допоміжних цілей, чітко сформульовані пріоритетні задачі та ресурси для реалізації дослідження основної мети [2, с. 37-38].

Умовно розроблення сценаріїв розвитку за векторами результативності на соціально-економічний стан регіону можна поділити на три типи: оптимально-реалістичний, песимістичний та оптимістичний.

Оптимально-реалістичний сценарій може описувати найбільш вірогідний план розвитку регіону з урахуванням впливу очікуваних зовнішніх умов та заходів соціально-економічної політики, що впроваджується в регіоні. Такий сценарій передбачає врахування у прогнозі виключно існуючих показників на дату прогнозу, нормативно затверджених чи прогнозованих відповідними державними, фінансовими, та іншими інституціями. Такий підхід дозволяє використовувати у прогнозі чинники, що протидіють та змінюють вплив на результат очевидні негативні фактори.

Передбачається, що за таким сценарієм відсутні перспективи прогресивного розвитку окремих галузей економіки; підвищення рівня соціального забезпечення населення є планомірним, без суттєвих підвищень фінансувань; рівень фінансування освіти, медицини, безпеки та соціальних галузей є звичайним; інвестиційна та підприємницька активність не суттєво відрізняється від показників минулих періодів.

В рамках Методичних рекомендацій для цілей Сталого розвитку в стратегіях розвитку територіальних громад [3, с. 44-48] оптимально-реалістичний сценарій зазначений як сценарій інерційного розвитку, який передбачає:

- поступове поліпшення зовнішньоекономічної ситуації;
- відсутність політичних потрясінь;
- поступове відновлення довіри іноземних та вітчизняних інвесторів до країни та міста (території);
- певні зрушення у боротьбі з корупцією;
- виважене дерегулювання підприємницької діяльності;
- помірні інфляційні очікування населення;

- забезпечення підзвітності органів місцевої влади у прийнятті рішень;
- помірна довіра громади до органів місцевої влади.

Песимістичний сценарій, що застосовується для прогнозу розвитку, відображає вплив негативних факторів на результат дослідження. Такий підхід має назву консервативного сценарію розвитку певного регіону та формується виходячи з комплексу припущень про тривалий у часі (горизонті планування) баланс зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на стан громади як соціально-економічної системи, який залишається незмінним чи має від'ємне значення, а стан країни не сприяє розвитку регіону.

В Методичних рекомендаціях для цілей Сталого розвитку в стратегіях розвитку територіальних громад [3, с. 44-48] песимістичний сценарій також має назву консервативного сценарію, що передбачає:

- відсутність екологічної врівноваженості у регіоні;
- відсутність результативності діяльності міської влади;
- неврахування принципів децентралізації в управлінні;
- негативний розвиток зовнішньоекономічної та політичної ситуації;
- відсутність інвестиційної привабливості регіону для вітчизняних та іноземних донорів;
- відсутність значних зрушень у боротьбі з корупцією;
- відсутність ефективних реформ у країні;
- тривала проблема тіньової зайнятості, безробіття;
- відтік кваліфікованих фахівців з регіону;
- відсутність стимулювання промислового розвитку;
- залежність від коштів державного бюджету;
- зношеність та нерозвиненість інфраструктури регіону;
- поширення неплатоспроможності реального сектору і населення;
- повільний розвиток ділового потенціалу регіону;
- неспроможність влади забезпечити жителям «безпечне місто».

Оптимістичний сценарій, відомий як прогресивний, передбачає прогноз, враховуючи найбільш позитивні тенденції впливу досліджуваних факторів на результат дослідження. Такий підхід будується на припущеннях, при яких формуються найсприятливіші зовнішні (глобальні, національні) та внутрішні (ті які громада здатна створити самостійно) фактори впливу. Тобто громада активно використовує можливості в умовах динамічного розвитку країни.

В рамках Методичних рекомендацій для цілей Сталого розвитку в стратегіях розвитку територіальних громад [3, с. 44-48] оптимістичний сценарій зазначений як сценарій сталого розвитку, передбачає:

- сприятливі внутрішні та зовнішньоекономічні умови;
- впровадження принципів сталого розвитку в усі сфери життєдіяльності регіону;
- поліпшення інвестиційного клімату в регіоні;
- зниження рівня корупції;
- підвищення якості та доступності адміністративних послуг;
- поліпшення умов діяльності малого та середнього бізнесу;
- формування екологічного світогляду у керівництва та жителів регіону;
- забезпечення підзвітності, налагодження зворотного зв'язку між органами влади та громадськістю;
- підтримка організацій громадянського суспільства, діяльність яких спрямована на забезпечення місцевого та регіонального розвитку.

Сценарій сталого розвитку передбачає посилення розвинення окремих галузей економіки чи напрямів діяльності, які за встановленими задачами програми розвитку регіону є пріоритетними.

Одним з найпоширеніших сценаріїв сталого розвитку є інноваційний сценарій, який характеризується посиленням інвестиційного напрямку економічного розвитку та укріпленням позицій відповідного регіону в

рамках напряму соціально-економічного розвитку країни. Очевидно, що такий сценарій формується на активній модернізації існуючих та створенні сучасних новітніх інфраструктур у провідних галузях господарства, характерних для даної території та побудові конкурентоздатних індустрій високотехнологічних галузей.

Такий підхід має місце для впровадження як у галузях економіки, які виступають бюджетоформуючими для даного конкретного регіону чи громади, так і для абсолютно нових перспективних виробництв.

Інноваційні фактори виступають головним двигуном економічного зростання, підвищуючи вплив ефективності людського капіталу, тим самим покращуючи фактори соціального розвитку. В рамках ефективного впровадження такого сценарію можливе істотне скорочення розриву розвитку відповідного регіону в розрізі функціонування більш розвинених територіальних громад та відповідного підвищення показника валового регіонального продукту. Тобто, компонента витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи має займати істотне місце в структурі складових валового регіонального продукту.

Сценарій інноваційного розвитку здійснюється, перш за все, за рахунок підвищення витрат на наукові та технологічні розробки в межах державних та приватних вкладень та покращення якості людського капіталу в розрізі підвищення витрат на освіту та медичне забезпечення.

Окрім інноваційного сценарію, в рамках реалізації сценарію сталого розвитку, оптимістичний прогноз може бути оснований на інших галузях та сферах діяльності конкретного регіону, тим самим мати назву відповідного напряму. Наприклад, еколого-економічний розвиток [1, с. 47-50], що націлений на розвиток економіки регіону, забезпечуючи стратегію зниження негативного антропогенного впливу на навколишнє середовище завдяки масштабній модернізації на основі енергоефективних, екологічно чистих технологій.

Сценарій розвитку промислово-оборонного напрямку [4], який передбачає стратегію розвитку оборонної промисловості у галузях виробництва та виробничих потужностей та ґрунтується на основі вимог концепції національної безпеки та оборони, воєнної доктрини, програми будівництва Збройних сил України та комплексного аналізу зовнішніх та внутрішніх чинників, які впливають на стан і перспективи розвитку оборонно-промислового комплексу.

Це і є основною відмінністю сценарних підходів, пов'язаних із розвитком конкретних галузей та сфер діяльності соціально-економічного розвитку регіону, від консервативного чи інерційного, які не передбачають приріст ваги складової розвитку конкретної галузі (наука, екологія, оборонний комплекс тощо) в структурі як регіонального бюджетного кошторису так і вкладень в галузеві та технологічні розробки приватних інвесторів.

Висновки. В даній роботі обґрунтовано вибір використання сценаріїв прогнозування соціально-економічного розвитку регіону. Сценарний підхід безпосередньо залежить від тієї мети, яку визначає регіональна громада як головний напрям потенційного розвитку території з урахуванням поточних та стратегічних пріоритетів. Сценарії сталого розвитку передбачають застосування стратегій розвинення окремих важливих для даного конкретного регіону галузей економіки чи сфер діяльності та мають місце для впровадження за результатами дослідження та аналізу внутрішніх та зовнішніх чинників розвитку регіону.

Література

1. Аванесова Н.Е. Потенціал та розвиток оборонно-промислового комплексу в контексті національної економіки / Н.Е. Аванесова // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. №14. С. 47-50.

2. Касперович С.А. Прогнозирование и планирование экономики / С.А. Касперович // БГТУ. 2007. С. 37-38.
3. Марушевський Г.Б. Методичні рекомендації для врахування Цілей сталого розвитку в стратегіях розвитку територіальних громад / Г.Б. Марушевський, О.М. Нижник. 2017. С. 44-48.
4. Шпильова В.О. Пріоритети еколого-економічного розвитку регіону / В.О. Шпильова, С.І. Головченко // Ефективна економіка. 2014. №10. URL: www.economy.nayka.com.ua/?n=10&y=2014.

References

1. Avanesova N.E. Potencial ta rozvytok oboronno-promyslovogo kompleksy v konteksti nacionalnoy ekonomiky / N.E. Avanesova // Naykovy visnyk Khersonskogo derzhavnogo yuniversytety. 2015. №14. S. 47-50.
2. Kasperovych S.A. Prognozirovanie i planirovanie ekonomiky / S.A. Kasperovych // BGTY. 2007. S. 37-38.
3. Marushevskiy G.B. Methodychni rekomendscii dlya vrakhuvanya Cilei stalogo rozvytky v strategiyah rozvytky terytorialnyh gromad / G.B. Marushevskiy, O.M. Nyzhnyk. 2017. S.44-48.
4. Shpylyova V.O. Priorytety ekologo-ekonomichnogo rozvytky regiony / V.O. Shpylyova, S.I. Golovchenko // Efektyvna ekonomika. 2014. №10. URL: www.economy.nayka.com.ua/?n=10&y=2014.